

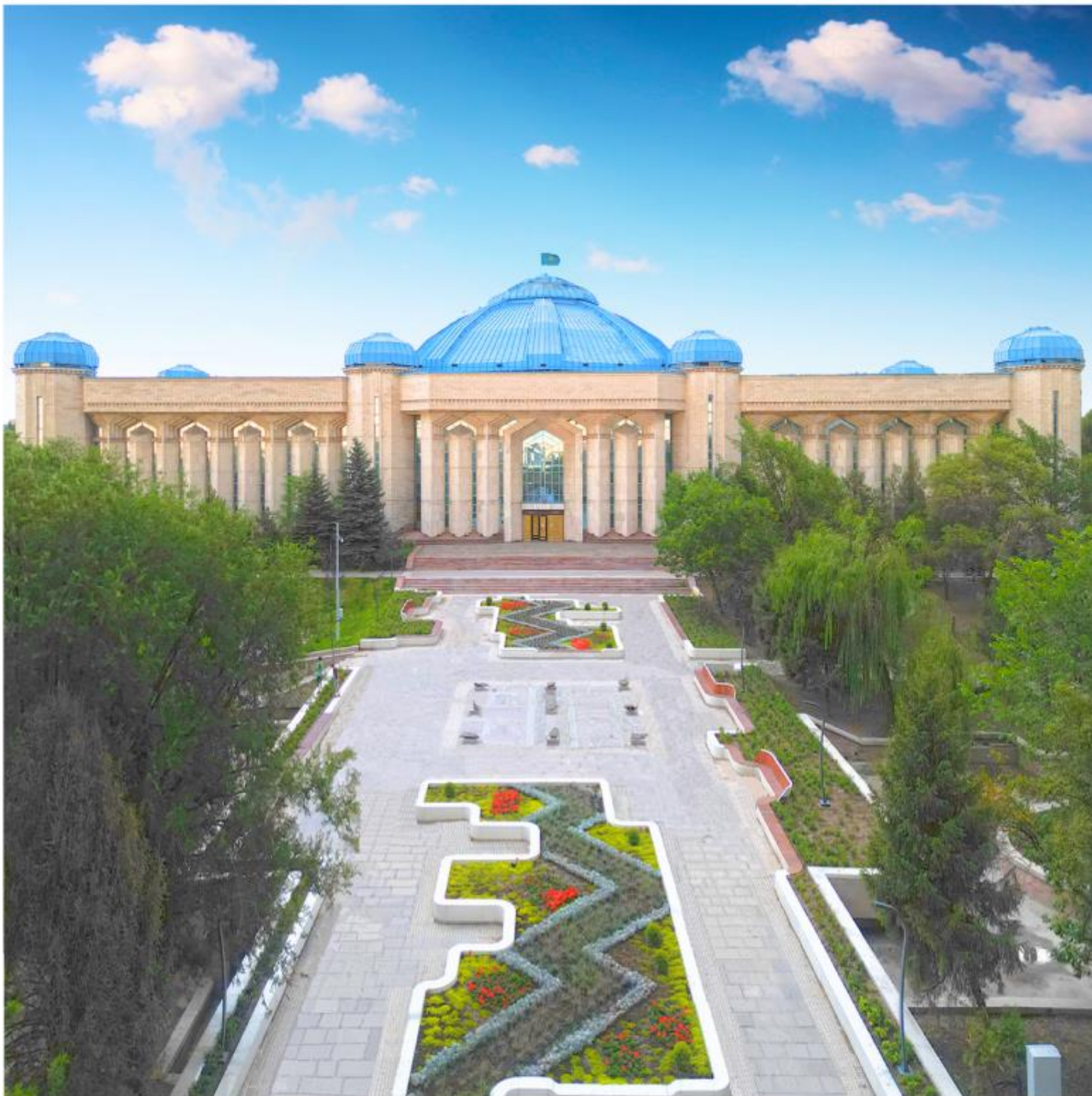
ISSN: 2958-5376
ISSN-L: 2958-5376

MUSEUM.KZ

ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ • НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ • SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL

3(7)2024

ӘОЖ 000 (008)

ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ТҮРІК ТЕАТР ӨНЕРІ: ҰҚСАСТЫҚ ПЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**Ж.Ж. Хасиетова, З.Н. Исмагамбетова**

әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (Қазақстан)

Аңдатпа. Мақалада ұлттық бірегейлікті әспеттейтін бірден бір мәдени орта театр болғандықтан, Қазақстан мен Түркияның театр өнерін салыстырып, ұлттық құндылықтар мен ұлттық бірегейлікті бейнелейтін театр символдары мен құралдарын айғақтадық. Сонымен қатар, екі елдің театрлары арасындағы сабақтастық зерттеліп, салыстырмалы талдау жүргізілді. Қазақстан мен Түркияның дәстүрлі театр өнерінің шығу тарихы мен ерекшеліктері талданып, олардың түрлері жанр бойынша бөлініп қарастырылды. Атап айтқанда, «қаракөз», «медда», «орта ойыны», «комедия», «трагедия», «драма», «sound драма» сынды қойылымдардың жанрлық түрлеріне талдау жүргізілді.

Ғылыми мақала қазақ театры мен түрік театр элементтерінің ортақ ерекшеліктерін анықтау, бейімдеу және трансформациялауды мақсат етеді. Зерттеу нәтижелері бойынша, қазақ және түрік театр өнерінің бір-бірімен мәдени және ұлттық сабақтастықтары айқындалып, театр өнері әлеуметтік институт ретінде ұлттық бірегейлікті әспеттейтін орта ретінде сараланды. Сонымен қатар, зерттеу жұмысы екі ел арасындағы мәдениеттер мен театр дәстүрлерінің өзара әрекеттесуін түсінуді кеңейтуге қызығушылық тудырды.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Бұл зерттеуді жүргізу үшін Қазақстан және Түрік елдерінің әдебиеттері, тарихи мұрағаттардан алынған ақпарат көздері, театр қойылымдары туралы жарияланымдар және далалық зерттеулер нәтижелері сияқты түрлі дереккөздер пайдаланылды. Талдау қазақ және түрік театр элементтерін, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын зерттеуде салыстырмалы тәсіл негізінде жүргізілді. Тарихи пьесалардың мәтіндерін зерттеуді, көрнекі материалдарды және театр қойылымдары туралы статистикалық мәліметтерді талдауды қоса алғанда, сапалық және сандық талдау әдістері де қолданылды.

Тірек сөздер: сабақтастық, түрік театрлары, қазақ театрлары, театр дәстүрлері, мәдени байланыстар, бейімделу, трансформация.

Сілтеме жасау үшін: Хасиетова Ж.Ж., Исмагамбетова З.Н. Қазақ және түрік театр өнері: ұқсастық пен ерекшеліктері // MUSEUM.KZ. 2024. №3 (7), 109-116 бб. DOI 10.59103/muzkz.2024.07.14

**КАЗАХСКОЕ И ТУРЕЦКОЕ ТЕАТРАЛЬНОЕ ИСКУССТВО:
СХОДСТВА И РАЗЛИЧИЯ****Ж.Ж. Хасиетова, З.Н. Исмагамбетова**

Казахский национальный университет имени Аль-Фараби (Казахстан)

Аннотация. В статье мы сравнили театральное искусство Казахстана и Турции и показали символы и средства театра, отражающие национальные ценности и национальную идентичность в турецком театре и казахском театральном искусстве. Кроме того, был проведен сравнительный анализ, изучив преемственность между театрами двух стран. Также были проанализированы истоки и особенности традиционного театрального искусства двух стран, выделены их виды по жанрам. В частности, проведен анализ жанровых видов постановок: «Каракоз», «медда», «средняя игра», «комедия», «трагедия», «драма», «sound драма».

Статья направлена на выявление, адаптацию и трансформацию общих черт казахского и турецкого театральных элементов. По результатам исследования были определены культурные и национальные преемственности Турецкого и Казахского

театрального искусства друг с другом, а театральное искусство как социальный институт было дифференцировано в среду, подчеркивающую национальную идентичность. Кроме того, исследовательская работа вызвала интерес к расширению понимания взаимодействия культур и театральных традиций между двумя странами.

Материалы и методы исследования. Для проведения данного исследования использовались различные источники, такие как казахская и турецкая литература, источники из исторических архивов, публикации о театральных постановках и результаты полевых исследований. Анализ проводился на основе сравнительного подхода к изучению элементов турецкого и казахского театра, их сходства и различий. Применялись также методы качественного и количественного анализа, включая изучение текстов исторических пьес, анализ наглядных материалов и статистических данных о театральных постановках.

Ключевые слова: преемственность, турецкие театры, казахские театры, театральные традиции, культурные связи, адаптация, трансформация.

Для цитирования: Хасиетова Ж.Ж., Исмагамбетова З.Н. Казахское и турецкое театральное искусство: сходства и различия // MUSEUM.KZ. 2024. №3 (7), с. 109-116. DOI 10.59103/muzkz.2024.07.14

KAZAKH AND TURKISH THEATRICAL ART: SIMILARITIES AND DIFFERENCES

J.J. Khassiyetova, Z.N. Ismagambetova

Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Abstract. Due to the geopolitical situation between modern Turkey and Kazakhstan, uniting Turkic-speaking peoples, connecting cultures with each other and stimulating to know our ultimate history of origin. Therefore, in this paper, we compared the theatre arts of the two countries and showed the symbols and means of theatre that reflect national values and national identity in Turkish theatre and Kazakh theatre arts. In addition, a comparative analysis was made by examining the continuity between the theatres of the two countries. The origins and characteristics of the traditional theatre arts of the two countries were also analysed, highlighting their types by genre. In particular, the analysis of genre types of productions was carried out: "Karakoz", "medda", "medium play", "comedy", "tragedy", "drama", "sound drama".

The scientific article aims to identify, adapt and transform the common features of Kazakh and Turkish theatre elements. Based on the results of the research, the cultural and national continuities of Turkish and Kazakh theatre arts with each other were identified, and theatre art as a social institution was differentiated into an environment that emphasises national identity. In addition, the research work has generated interest in expanding the understanding of the interaction of cultures and theatre traditions between the two countries.

Materials and methods of research: various sources such as Kazakh and Turkish literature, sources from historical archives, publications on theatre performances and field research results were used for this study. The analysis was based on a comparative approach to the study of elements of Turkish and Kazakh theatre, their similarities and differences. Methods of qualitative and quantitative analysis were also applied, including the study of texts of historical plays, analysis of visual materials and statistical data on theatrical performances.

Keywords: continuity, Turkish theatres, Kazakh theatres, theatre traditions, cultural ties, adaptation, transformation.

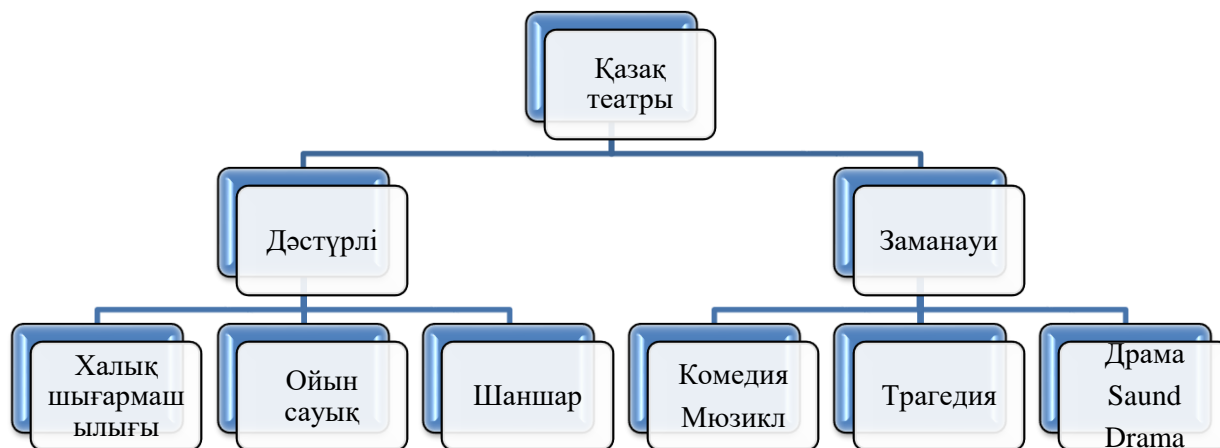
For citation: Khassiyetova J.J., Ismagambetova Z.N. Kazakh and turkish theatrical art: similarities and differences // MUSEUM.KZ. 2024. №3 (7), pp. 109-116. DOI 10.59103/muzkz.2024.07.14

Кіріспе. Қазақ театр өнерінің элементтері халықтың ежелден келе жатқан әдет-ғұрып мен тұрмыс-салтына (бет ашар, бәдік, жар-жар, жоқтау, қоштасу, қыз кәде,

шілдехана), ойын-сауығы (алтыбақан, кімді қалайсың, қыз ойнақ, қынаменде, ортеке, судыр-судыр) мен халық арасындағы айлакерлік өнерге (Алдар Көсе, шаншарлар), ақындар айтысы мен шешендік өнерге саяды [Бурбаев, 2005: 290].

Ұлттық кәсіби театр өнерінің қайнар көзі халық шығармашылығына, әнші ақындар айтысы мен шешендік өнеге ежелден келе жатқан әдет-ғұрып пен тұрмыс-салтқа (беташар, бәдік, жар-жар, жоқтау, қоштасу, қыз кәде, шілдеhana), ойын-сауық (алтыбақан, қызойнақ, ортеке, судыр-судыр) пен Алдар көсе, т.б. секілді күлдіргі қулар өнеріне саяды [Қуандықов, 1969: 210]. XVIII және XIX ғ-да күнделікті өмірдің өзекті мәселелеріне құрылған ажуа, мысқыл, шымшыма сияқты неше алуан қызықты өткір сатиралық әңгімелерді жанынан шығарып әрі оны көрермендер алдында қолма-қол бар бояуымен құлпыртып орындауы арқылы қулар мен «шаншарлар» өнері халық арасында кең танылды. Қу немесе «қуақылар» өз өнерін дәстүрлі мереке-жиындарда, той-тамашаларда, шілдеhana мен жәрмеңкелерде, халық думандарында көрсетіп отырған [Тоқпанов, 1991: 196]. Әлеуметтік әділетсіздікке, ескі керітартпа әдет-ғұрыпқа, зұлымдыққа қарсы шығып, керенау жалқаулық, екі жүзділік, сараңдық сияқты жат мінездерді күлкі, мысқыл етіп аяусыз ажуалады. Осыған қоса олардың өнері әдетте шапшаң қимыл-қозғалысқа, басқа бейнелерге айналып, күтпеген жерден күлкі тудыратыны әрекеттер жасауға құрылып отырды [Сығай, 2003: 189]. Импровизация мен актерлік шеберлікке негізделген қулар мен «шаншарлардың» өнері театр ойын-сауығына жақын болды. Қазақ халқының қоғамдық өмірі мен тұрмыс-салтына байланысты пайда болған олар қиыннан қисын табар тапқыр, ой-қиялы жүйрік, ділмар адамның жиынтық бейнесіне айналды.

Талқылау. Біздің еліміз сан ғасырлық тарихында кездескен ауыртпалықтар мен қиыншылықтарға қарамастан өзінің мәдени ерекшелігін сақтай алды. Ал тәуелсіздік жылдары біз мәдени іргетасымызды одан әрі бекіте түстік. Бүгінгі таңда Қазақстанда барлық ұлттардың өкілдері өздерінің ұлттық өнерін дамытып, насихаттай алады. Ұлы далада өмір сүрген әлемдік өркениетке өз үлесін қосқан тарихи тұлғаларды ұмытпай, олардың есімін, жасаған ерлік істерін, бүгінгі күні біздің бейбіт өмір сүруімізге, бақытты да білімді ұрпақ тәрбиелеуімізге қосқан үлесін сақтай отырып дәріптеуіміз керек. Ұлттық рухымыздың қайнар көзі саналатын театр өнері қазақ елінің ұлы тұлғаларының бейнесін сахнаға шығаруда үлкен мән береді [Құндақбаев, 1981: 325]. Осыдан ұлттық мүдде мен мақсат тоғысқан, ел идеологиясы қалыптасқан мемлекеттік саясатқа театр өнерінің де қосатын үлесі зор екенін аңғаруға болады. Еліміздің театр репертуарлары ұлттық және әлемдік классиканың жауһарлары, бүгінгі драматургияның озық туындылары азаматтардың рухани-адамгершілік бағдарларын, қазақстандық жаңа отансүйгіштік пен орнықты құндылықтар жүйесін қалыптастырудағы рөлі үлкен.

Кесте 1 (Қазақ театрларының түрлері)

Дәстүрлі түрік театры – түрік мәдениетінің бір бөлігі ретінде тарихи тамыры бар театр түрі. Түрік театры исламға дейінгі кезеңде болғанымен, әсіресе Осман империясы тұсында дамып, бай мәдени мұра ретінде бүгінгі күнге дейін жеткен.

Түрік театрының бастауы түрік мәдениетінің исламға дейінгі кезеңінен басталады. Орта Азияда түрік тайпалары өмір сүрген дәуірде халықтың мәдени өміріндегі той-томалақ сияқты көптеген іс-шараларда музыка мен бидің маңызы зор болды. Бұл шараларда музыка мен биге негізделген халықтық театр дәстүрі дамыды [Aldağ, 2008: 256].

Исламға дейінгі кезеңдегі түрік театрының ең маңызды үлгісі «Көк Түріктердің Орхун» ескерткіштеріндегі «Көке ұлты» деп аталатын эпикалық театр туындысы. Көке ұлты дүниенің жаратылу мифін баяндайды және түрік халық мәдениетінде маңызды орын алады [Çetişli, 2007: 198]. Сонымен қатар, исламға дейінгі түркілердің сахналық өнері, билері мен әндері де театр өнеріне маңызды үлес қосты.

Түрік театры ислам дінінің түрік мәдениетіне ықпалымен өзгерді. Ислам дінінің түркілер өмірінде маңызды орынға ие болуы түрік театрының ислам мәдениеті мен құндылықтары төңірегінде дамуына себепші болды. Бұл кезеңде Орталық Азиядағы орындаушылық өнер, гимндер мен өлеңдер Таяу Шығыс пен ислам мәдениетінің ықпалымен байып, дамыды. Сонымен қатар араб, парсы, Осман түріктері де түрік театрына айтарлықтай әсер етті.

Түрік театрының ең маңызды кезеңі – Осман империясы кезеңі. Осман империясы кезінде сарайлар мен қалаларда өткізілетін шараларда театр дамыды. Осман империясы кезінде түрік театры халықтың мәдениетінен туындаған бай және алуан түрлі театр түрі ретінде дамыды. Бұл кезеңде театр сарайында және қалаларда халықты ойын-сауық және ақпараттандыру мақсатында ұйымдастырылған шараларда кеңінен пайдаланылды. Осман империясы кезінде театр түрік және батыс мәдени әсерлерін қамтитын синтезге айналды [Çetişli, 2007: 198].

Осман империясы дәуіріндегі түрік театрының ең маңызды жанрлары ортаңғы пьеса, қарагөз, медда және театр халық әндері ретінде белгілі. Бірлескен қойылым түрік театрының көне жанрларының бірі болып табылады және халықтың күнделікті өміріндегі оқиғалардан туындаған. Жалпы ойын әдетте ауыл алаңында, көшеде немесе кофеханаларда ойналады. Актерлерді әдетте жұртшылық арасынан таңдап, спектакльдер кезінде импровизациялайды.

Қарагөз түрік театрының ең танымал жанрларының бірі. Қарагөз көлеңке ойыны ретінде әсіресе Осман империясында балалар арасында танымал болды. Қарагөз екі өлшемді, қолдан жасалған былғары шатырлар арқылы ойналады. Қарагөз пьесалары күнделікті өмірді шынайы бейнелеп, әзіл-оспақ, сатира және тағылымдық элементтерді біріктіреді.

Меддах түрік театрының айтулы жанрларының бірі. Меддах әзіл-оспақ, ирония және сын элементтерін пайдалана отырып, халық өмірінен үзінділерді баяндайды. Медда көбінесе ертегіші сияқты өнер көрсетеді және әңгімелер айту арқылы көрермендерді қуантады.

Түрік театрының тағы бір маңызды жанры – театр халық әндері. Театр халық әндері түрік халық музыкасы мен театрының синтезі болып табылады. Ол театр балладаларында, сахналық пьесаларда және медаларда жиі қолданылады. Театр балладалары – халықтың эмоционалдық-элеуметтік мәселелерін қозғайтын мәтіні бар музыкалық шығармалар [Karaburgu O.Ş., Gölgesi S.D., 2012: 235].

Нәтижесінде дәстүрлі түрік театрының бастауы түрік мәдениетінің тарихи тамырына барып тіреледі. Исламға дейінгі кезеңде Орталық Азияда музыка мен биге негізделген театрдың фольклорлық дәстүрі дамыды. Ислам дінінің түрік мәдениетіне әсерімен театр Орта Азиядан Анадолыға дейін таралып, дамыды. Осман империясы тұсында түрік театры да батыс мәдениетінің ықпалында болып, бай театр мәдениетіне айналды. Сарайда да,

қалаларда да жұртшылықтың көңілін көтеру, ақпараттандыру мақсатында ұйымдастырылған шараларда театр кеңінен пайдаланылды.

Дәстүрлі түрік театры ғасырлар бойы түрік мәдениетімен етене араласып, мол мұра қалдырды. Түрік театрының тамыры халықтың күнделікті өмірінен алынған ортаңғы пьеса сияқты ескі және дәстүрлі жанрлардан болса, уақыт өте келе қарагөз, меддах және театр халық әндері сияқты басқа жанрлар пайда болды. Бұл жанрлар түрік халқының эмоционалдық, әлеуметтік және мәдени өмірін бейнелеп, түрік театрын бай мәдени мұраға айналдырды. Дәстүрлі түрік театры бүгінде түрік мәдениетінде маңызды орынға ие. Әсіресе, «Қарагөз», «Хачиват» сияқты танымал театр пьесалары балалар мен ересектердің ойын-сауықтары мен ақпараттары үшін ойналуын жалғастыруда [Тапринар А.Н., 2011: 138-141]. Сонымен қатар, Түркиядағы көптеген театр компаниялары дәстүрлі түрік театр жанрларын заманауи театр элементтерімен араластыру арқылы жаңа туындылар жасайды. Осылайша, дәстүрлі түрік театры өзінің тарихи мұрасын сақтай отырып, қазіргі әлемде де бар.

Дәстүрлі түрік театры бүгінде Түркияда және бүкіл әлемде танымал театр жанры. Ол халықаралық фестивальдерде жиі орын алады және әлемде түрік мәдениетінің бір бөлігі ретінде танылады. Сонымен қатар, түрік театры заманауи театрмен ұштасып, театрдың жаңа түрі, түрік заманауи театрына әсер етті.

Дәстүрлі түрік театрының ерекшеліктеріне тоқталсақ:

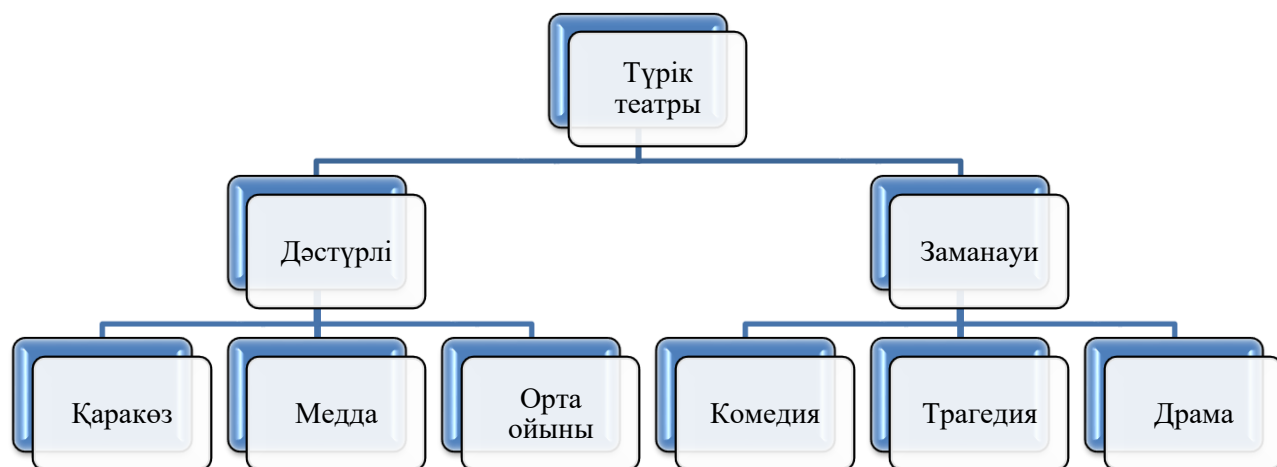
- Бұл түрік мәдениетінің бір бөлігі ретінде ғасырлар бойы қалыптасқан театр дәстүрі;
- Ол халықтың күнделікті өмірінен шабыттандыратын орта ойын сияқты ежелгі және дәстүрлі жанрлардан шыққан;
- Қарагөз, меддах және театр халық әндері сияқты басқа жанрлар уақыт өте келе пайда болды;
- Театр пьесалары әдетте ойын-сауық және ақпараттық мақсатта ұйымдастырылған іс-шараларда қойылады;
- Спектакльдерде музыка, би және костюмдер маңызды рөл атқарады;
- Театр жұртшылық үшін де, сарай үшін де қызығушылық тудыратын аймаққа айналды;
- Театр қойылымдарында халықтың тілі мен мәдениетінде қалыптасқан қалжың, жаргон және жергілікті диалектілер қолданылады;
- Ойыншылар көбінесе жалғыз ойыншы ойындарында ойнады және жан-жақты орындаушылар ретінде белгілі;
- Дәстүрлі түрік театры бүгінде түрік мәдениетінде маңызды орынға ие және балалар мен ересектердің ойын-сауықтары мен ақпараттары үшін ойналуын жалғастыруда;
- Дәстүрлі түрік театрының театрландырылған қойылымдарын қарастырайық.

Қазіргі түрік театры, басқа қазіргі кезең театрлары сияқты, негізінен батыс театрының ықпалында қалыптасты. Батыс әдебиеті театрының ерекшеліктері мен тәсілдері түрік театрының дамуында маңызды рөл атқарды. Бүгінде Түркиядағы және дүниежүзіндегі театр және драматургия дегенде батыс театрынан сусындаған немесе толығымен Батыс театрынан алынған сахна өнері көз алдымызға келеді. Бұл сахна өнері; мәтін, көрініс, қойылым, құрылыс, драмалық үлгінің сапалары, шығарманың қойылымы, т.б. [Меріç С., 1993:11-12]. Ол Батыс театрының ықпалымен қалыптасып, дамыды. Түрік заманауи театры батыс театрының ықпалында бола тұра, өз мәдениетінің де ықпалына түсіп, ерекше стиль қалыптастырды.

Қазіргі түрік театры батыс театрының ықпалында болғанымен, түрік мәдениеті мен қоғамының ерекшеліктеріне сай дамып келеді.

Қазіргі түрік театрының жалпы ерекшеліктері төмендегідей:

- Оған батыс театрының техникалық, көркемдік және драмалық элементтері әсер етті.
- Ол тарихи-әлеуметтік мәселелерге көбірек көңіл бөледі. Бұл түрік қоғамы бастан кешірген мәселелер мен өзгерістерге жауап беру қажеттілігінен туындайды.
- Түрік тілі мен әдебиетіне көбірек көңіл бөлді. Түрік тілінің қолданылуы мен түрік әдебиетінің ерекшеліктері түрік театрының негізгі белгілерінің бірі.
- Ол әлеуметтік хабарламалар беруді мақсат ететін ойындармен бірінші орынға шығады. Бұл хабарламалар, әдетте, қоғамдағы өзгерістерді шешуге бағытталған.
- Ол әртүрлі театрлық стильдер мен формаларда көрінеді. Оларға драма, комедия, музыкалық және би театрлары жатады.
- Ол дәстүрлі түрік театрының кейбір элементтерін де қамтиды. Атап айтқанда, түрік халық билері мен орта билерінен кейбір ерекшеліктерді қабылдаған.

Кесте 2 (Түрік театрларының түрлері)

Дәстүрлі түрік театры мен заманауи түрік театрын салыстырудың нәтижесінде, келесідей қорытындыға келе аламыз:

1) Дәстүрлі түрік театры импровизацияға негізделген және экспромттық театр болып табылады. Ал қазіргі түрік театры жазба мәтінге негізделген және дайындықпен қойылады;

2) Екеуінің де сахналық орны бар, бірақ дәстүрлі түрік театрында сахна шектеулі. Онда ерекше көрініс жоқ, әсіресе Қаракөз. Ауыл алаңдары, кофеханалар, той алаңдары, т.б. Бұл сияқты көпшілікке ашық орындар сахна ретінде пайдаланылады, сондықтан дәстүрлі театрдағы костюмдер мен декор қазіргі театрға қарағанда қарапайым;

3) Қазіргі түрік театрында әйелдер бар. Нағыз әйелдер әйелдер рөлін ойнайды, бірақ дәстүрлі түрік театрында әйелдердің рөлін әйел болып киінген ерлер (ZENNE) ойнайтын;

4) Қазіргі түрік театрында шығарманы көрмеге қою алдында дайындық жұмыстары жүргізіліп, алаң/сахна белгіленіп, бірнеше рет репетиция жасалады. Дәстүрлі түрік театрында репетициясыз қойылым бар, өйткені оның қайда қалай қойылатыны қоғамның жиналу уақытына сәйкес жасалады;

5) Қазіргі түрік театрында декор өте кең, сахнасы бай, типографиялық және сахналық өңдеу шындыққа жақын жасалған. Дәстүрлі түрік театрында сахна туралы түсінік жоқ, түрлері мен сахнасы тек санада бейнелеуге көмектесетін теңеулерден тұрады;

6) Тақырыпқа сай музыканың барлық түрін қолдануға болады, музыканың уақытында шек жоқ. Оны суретшілер жиі көрсетеді. Дәстүрлі түрік театрында музыка қазіргі түрік театрымен салыстырғанда шектеулі түрде қолданылады. Жалпы, мұнда аспаптың шектеулі саны ойналады;

7) Қазіргі түрік театры дәстүрлі түрік театрына қарағанда тақырыптық жағынан алуан түрлі;

8) Дәстүрлі түрік театрында халық нақылдары бар болса, қазіргі түрік театрында олар жоқ.

Аталмыш тақырыпты зерттеу барысында, 2022 жылдың қараша айының 22 жұлдызы мен қаңтар айының 1 жұлдызы аралығында, Хаджеттепе университетіндегі (Түркия, Анкара) шетелдік ғылыми іс-сапар барысында Анкара қаласының бірнеше ұлттық және жекеменшік театрларының қойылымдарына барып, түрік театры жайында біршама ақпарат алып, Алынған ақпараттардың нәтижесінде салыстырмалы талдау жүргізуге мүмкіншілік туды.

Өртүрлі жанрдағы қойылымдарды көру барысында түрік халқының мәдениеті мен қатар, театр өнерінің қазіргі жағдайын айқындадым. Олардың бірнеше бағытта дамып, түрлі жанрлардағы қойылымдарына талдау жүргізілді. Сахна декорациясына, режиссердің көз қарасына, тақырыпты аша білу жұмыстарына, актерлардың шеберлігі мен мизансценаларына ерекше назар аударылды. Сонымен қатар, театр өнерінің халық үшін маңыздылығы айқындалды.

Жоғарыдағы келтірілген мәліметтерге сүйінетін болсақ, қазақ халқының театр өнері мен түрік елінің театр өнері арасында біршама сабақтастық бар. Нақтылай келесі тұжырымдарды атап айтсақ болады:

- Екі елдің театр тарихы дәстүршілдіктен бастау алады;
- Көне халық әдебиеті мен театр драматургиясын үйлесімді сабақтастырып келеді;
- Екі мәдениетке тиесілі ұлттық бірегейліктерін театр өнері арқылы ұтымды көрсете алады;
- Қазіргі заманның өзекті мәселелерін спектакльдер арқылы ерекше баяндайды;
- Үйреншікті жанрлардан бөлек, тың идеяларды үйлестіріп, көрермендерге эстетикалық ләззат сыйлайды;
- Қойылымдар барысында заманауи технологиялар мен реквизиттерді қолданады;
- Мәдениеттер сабақтастығын үйлестіріп, төл мәдениеттеріне тиесілі ерекшеліктерді театр өнері арқылы көрсетеді;
- Театр өнерінің дамуына, екі елдің қарым-қатынасын жақсарту мақсатында өзара байланыс орнатып, түрлі театр фестивальдеріне қатысады.

Қорытынды. Қорытындылай келе, қазіргі Түркия мен Қазақстан арасындағы гео-саяси жағдайға байланысты Түркі тілдес халықтардың бірігуі, мәдениеттерінің бір-бірімен ұштасуы мен түпкі шығу тарихымызды білуге қызығушылық тудыруда. Сол себептен бұл ғылыми мақалада екі елдің театр өнерін салыстырып, ұлттық бірегейлікті әспеттейтін бірден бір мәдени орта театр болғандықтан, түрік театр өнерінде ұлттық құндылықтар мен ұлттық бірегейлікті бейнелейтін театр символдары мен құралдарындағы сабақтастықты айғақтадық.

Сонымен қатар, қазақ мәдениеті – түркі өркениетінің жалғасы, Қазақстан Республикасының тәуелсіз ел ретінде халықаралық аренада өз орнын алуы – бұл мәдениеттің мәңгіге сақталатындығының кепілдігі. Бір мемлекеттің әлемдегі өзіндік орнын белгілейтін тек саяси құрылым ғана емес, мәдени болмыс екендігін қабылдасақ, онда кезінде Ататүріктің Еуропа мен Араб-Парсы әлемінің ортасында өзіндік болмыс дамыту мақсатында Түркия Республикасының негізіне түрік мәдениетін салғанындай, бүгін Ресей мен Қытай арасында өз елдігін сақтап қалу үшін Қазақстан да түркі мәдениетін жандандыруы керек. Қазіргі таңда еліміздің түркі өркениетіне көрсетіп отырған қолдауы қазақ елінің мәдениет саясаты дұрыс бағытта ілгерілеп бара жатқандығының айқын көрсеткіші болып табылады.

ӘДЕБИЕТ

Бурбаев Т.Қ. Қазақ менталитетінің даму ерекшеліктері. Астана, 2005. 290 б.

- Қуандықов К.* Тұңғыш ұлт театры. Алматы, 1969. 210 б.
Құндақбаев Б. Уақыт және театр: зерттеулер мен мақалалар. Алматы, Өнер, 1981. 325 б.
Сызай Ә. Театр тағылымы. Алматы, 2003. 189 б.
Тоқпанов А. Іңкәр дүние. Алматы: Жалын. 1991. 196 б.
Aldağ, Z.Ş. Türk Tiyatrosunda Kurtuluş Savaşı. İstanbul, 2008. 256 p.
Çetişli İ. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı. Ankara, 2007. 198 p.
Karaburgu O.Ş. Gölgesi S.D. Abdülhak Hamid Tarhan'ın Tiyatroları Üzerine Bir İnceleme. İstanbul 2012. 235 p.
Meriç C. Tiyatro nefesi// Jurnal 2. 1993, pp 11-12.
Tanpınar A.H. Asır Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul. 2011, pp. 138-141

REFERENCES

- Burbaev T.K.* Kazak mentalitetinin damu erekşelikteri. Astana, 2005. 290 p. (In Kazakh)
Kuandykov.K. Tungysh ult teatry. Almaty, 1997. 210 p.
Kundakbaev B. Uakyt jane teatr: zertteuler men makalalar. Almaty, Oner, 1981. 325 p.
Sygai A. Teatr tagylymy. Almaty, 2003. 189 p.
Tokpanov A. Inkar dunie. Almaty: Jalyn. 1991. 196 p.
Aldağ, Z.Ş. Türk Tiyatrosunda Kurtuluş Savaşı. İstanbul, 2008. 256 p.
Çetişli İ. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı. Ankara, 2007. 198 p.
Karaburgu O.Ş. Gölgesi S.D. Abdülhak Hamid Tarhan'ın Tiyatroları Üzerine Bir İnceleme. İstanbul 2012. 235 p.
Meriç C. Tiyatro nefesi// Jurnal 2. 1993, pp. 11-12.
Tanpınar A.H. Asır Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul. 2011, pp.138-141

Авторлар туралы мәлімет: Хасиетова Жания Жарасқызы – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (050040, Алматы қ-сы, әл-Фараби 71, Қазақстан), Философия және саясаттану факультеті, мәдениеттану мамандығының 1-ші курс докторанты. <https://orcid.org/0009-0003-4119-6919>. E-mail: zhaniyamh@gmail.com

Исмагамбетова Зухра Нурлановна – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті (050040, Алматы қ-сы, әл-Фараби 71, Қазақстан), философия ғылымдарының докторы, профессор. <https://orcid.org/0000-0002-0935-3924>. E-mail: zuchra-50@mail.ru

Сведения об авторах: Хасиетова Жания Жарасовна – Казахский национальный университет имени аль-Фараби (050040, г. Алматы, Аль-Фараби 71, Казахстан), Факультет философии и политологии, докторант 1-го курса специальности культурология. <https://orcid.org/0009-0003-4119-6919> E-mail: zhaniyamh@gmail.com

Исмагамбетова Зухра Нурлановна – Казахский национальный университет имени аль-Фараби (050040, г. Алматы, Аль-Фараби 71, Казахстан), доктор философских наук, профессор. <https://orcid.org/0000-0002-0935-3924> E-mail: zuchra-50@mail.ru

Information about the authors: Zhaniya Zh. Khassiyetova – Kazakh National University named after Al-Farabi (050040, Almaty, Al-Farabi 71, Kazakhstan), Faculty of Philosophy and Political Science, 1st year doctoral student in cultural studies. <https://orcid.org/0009-0003-4119-6919>. E-mail: zhaniyamh@gmail.com

Zuhra N. Ismagambetova – Kazakh National University named after Al-Farabi (050040, Almaty, Al-Farabi 71, Kazakhstan), Doctor of Philosophy, Professor. <https://orcid.org/0000-0002-0935-3924>. E-mail: zuchra-50@mail.ru

Редакцияға түсті / Поступила в редакцию / Entered the editorial office: 24.04.2024.

Рецензенттер мақұлдаған / Одобрено рецензентами / Approved by reviewers: 14.08.2024.

Жариялауға қабылданды / Принята к публикации / Accepted for publication: 29.08.2024.